

En record i en homenatge: Michael Silverstein (1945-2020)

Joan A. ARGENTER

Universitat Autònoma de Barcelona i Institut d'Estudis Catalans

OPHELIA: *Oh what a noble mind is here o'erthrown!*
William SHAKESPEARE, *Hamlet*, acte 3r, escena 1a

El 17 de juliol de 2020, el professor Michael Silverstein va morir a Chicago, on havia arrelat tot sortit de Harvard. La seva carrera acadèmica va transcórrer a la Universitat de Chicago (des de 1971), entre els departaments d'Antropologia i de Lingüística, per bé que també va estudiar i professar ocasionalment en altres universitats i centres de recerca. L'endemà, 18 de juliol, la seva vídua va enviar un correu col·lectiu que anunciava la trista notícia de la mort del seu estimat Michael Silverstein. I continuava: «La malaltia de Michael ha estat particularment tràgica i injusta pel peatge que ha fet pagar a la seva ment preciosa». Crec que aquestes paraules han estat triades i sospesades curosament i apropiadament. Pocs mesos abans, Michael m'escrivia, en un correu que sembla que he perdut, una cosa així com «la meua sentència de mort està escrita» i continuava amb el diagnòstic. No me'n sabia avenir, primer hi vaig intuir un toc d'ironia, tot seguit, la clarividència d'un final proper.

Una de les primeres referències a Michael Silverstein —treballs seus a banda—, la vaig llegir fa molt de temps, no en recordo l'autor i, difusament, la publicació. S'hi referia com el lingüista més preclar del moment (crec que el singularitzava). Llavors jo estava molt implicat en el que en dèiem *gramàtica generativa transformacional* i, evidentment, em va sobtar la gosadia de fer-lo passar per damunt dels primers noms d'aquest corrent, per bé que Silverstein el coneixia i l'havia practicat en les seves anàlisis lingüístiques. Doncs bé, ara crec que aquell inconegut autor no anava del tot desencertat.

Michael Silverstein havia nascut el 12 de setembre de 1945, a Brooklyn, Nova York, on també va cursar estudis secundaris. La Universitat Harvard, Cambridge, Massachusetts, va acollir-lo per a la seva formació universitària. El 1962, va ingressar al Harvard College, on es graduà —A. B. (*Ars Baccalaureate*), amb *summa cum laude*, en lingüística i llengües romàniques, amb la tesi *Penutian: The grammatical dimensions of Sapir's hypothesis* (1965)—, i es va doctorar en lingüística, també a Harvard, amb la tesi *Studies in Penutian, I. California. 1. The structure of an etymology* (1972). A Harvard va rebre, entre d'altres, l'ensenyament i la influència de Roman

Jakobson (1896-1982). Precisament, la seva primera publicació en format llibre va ser una edició de l'obra selecta del lingüista i orientalista nord-americà William D. Whitney (1827-1894), amb una extensa introducció signada per Jakobson (1970).

Una experiència en la seva formació fou la col·laboració en el *Wasco Dictionary Project*, amb David H. French (1918-1994) i Dell H. Hymes (1927-2009); aquest darrer, antropòleg, folklorista i sociolingüista també influït per idees jakobsonianes (1976).

La llista de premis i reconeixements és llarga, com ho és la seva implicació en funcions diverses a la universitat. Fou becat per la Fundació Guggenheim (1978) i per la Fundació MacArthur (1982), que premia «individus de gran talent que hagin mostrat una originalitat i una dedicació extraordinàries en la seva recerca creativa i una notable capacitat d'autonomia». Fou elegit membre de l'American Academy of Arts and Sciences (1991), de l'American Association for the Advancement of Science (2011) i de l'American Philosophical Society (2008), així com membre fundador, vicepresident i president de la Society for Linguistic Anthropology (1983-1987). En l'àmbit de la docència, va rebre el Premi a l'Excel·lència de la Universitat de Chicago (2000). Finalment i significativa, va rebre el Premi Franz Boas per la seva contribució exemplar a l'antropologia, atorgat per l'American Anthropological Association (2014).

El 2004, Michael Silverstein fundà amb altres col·legues de Chicago i dirigí el Center for the Study of Communication and Society, amb la missió d'aplicar les perspectives de les ciències socials interpretatives i, especialment, de la lingüística i la semiòtica a l'estudi de la comunicació. De col·loquis, debats, projectes i altres activitats organitzades, n'han sortit un bon nombre de publicacions que segueixen els objectius fundacionals.

Silverstein es va interessar, doncs, inicialment en l'estudi d'algunes llengües originàries de l'Amèrica del Nord (concretament, del nord-oest, a l'àrea del Pacífic), com les penutianes —especialment, el wasco-wishram i el chinook jargon, una mena de pidgin entre pobles originaris i europeus, i abans, entre aquells primers, un pidgin indígena esdevingut llengua criolla. També s'ocupà de llengües australianes del nord-oest —sobretot, el worora. En tots dos casos, realitzà un treball de camp etnogràfic.

Ara, la recerca de Silverstein abraça: relacions entre llenguatge i cultura (o el llenguatge en la cultura), semiòtica, llenguatge i cognició, història i sociologia de la lingüística i l'antropologia, tipologia lingüística (morfosintaxi), diacronia i contacte de llengües, i senescència lingüística. Va contribuir germinalment i influentment en els camps de la metapragmàtica (una eventual extensió de la funció metalingüística que identificà Jakobson) i les ideologies lingüístiques. A mesura que entén el llenguatge com un sistema cultural, s'allunya dels seus «orígens lingüístics». D'aquesta manera, la seva antropologia lingüística pot qualificar-se d'antropologia semiòtica (o sociosemiòtica).

Partint de la teoria dels signes de Charles Sanders Peirce (1839-1914) i de la tríada tipològica de símbols, índexs i icones —recuperada per Jakobson per a la lingüística—, Silverstein se centrarà en el desenvolupament de la indexicalitat. Jakobson assenyala que el llenguatge no solament té una dimensió simbòlica, vinculada a «l'arbi-

trarietat del signe lingüístic» —en termes de Ferdinand de Saussure (1857-1913)—, sinó també unes dimensions indexical i icònica, sempre dins l'ordre gramatical, o el poètic —l'interès de Jakobson per la poètica el dugué a endinsar-se en el caràcter icònic del llenguatge, sense oblidar els índexs gramaticals (dixi). Una icona manté una relació de similitud estructural entre el signe i la cosa significada: per exemple, un plànol; *pam!* —un tret—, però també l'ordre dels mots en l'enumeració de càrrecs en un acte protocol·lari. Un índex manté una relació de contigüïtat existencial entre el signe i la cosa significada, com ara el rastre (d'un senglar) i l'animal; *aquí* (proximitat en l'espai de qui emet un enunciat), o la primera persona gramatical, *jo*, que alhora és índex de la persona enunciadora.

La relació d'elements dítctics d'una llengua ja era incorporada per les gramàtiques tradicionals. Des de la lingüística, s'aproximaren a l'estudi de la complexitat dels índexs gramaticals Jakobson, amb la seva anàlisi dels dítctics —o *shifters*, terme introduït per Otto Jespersen (1860-1943)— verbals en rus; Émile Benveniste (1902-1976), amb la seva anàlisi de l'enunciat i l'enunciació, i de la subjectivitat en el llenguatge, i Jerzy Kuryłowicz (1895-1978), amb l'apel·lació a la situació comunicativa i la seva base dítctica, la distinció dels plans locutiü i delocutiü, etc. Aquestes aproximacions ja ens mostren que els índexs són elements que només es poden interpretar i definir en relació amb el procés de l'enunciació i amb l'enunciat que en resulta.

Silverstein es concentra en la indexicalitat del llenguatge en una altra dimensió que l'estrictament gramatical, de manera que la seva noció d'indexicalitat comprèn els àmbits de la pragmàtica i la sociolingüística (dixi social). De fet, la indexicalitat beu no solament de la filosofia de Peirce i, derivadament, de la lingüística de Jakobson, sinó també dels estudis lingüístics de l'antropòleg i lingüista Edward Sapir (1884-1939), que va descobrir i indagar uns índexs «sans le savoir» en llengües originàries de l'Amèrica del Nord (1915 i 1929). Devem a Silverstein una sèrie de conceptes que emergeixen d'aquesta noció central.

La idea bàsica és que les llengües tenen mecanismes que impliquen aspectes no lingüístics dels parlants —estatus, gènere, edat, discapacitació, etc.— sense fer-ne cap afirmació explícita. L'ús de les fórmules de tractament castelleses *tú, vos, usted(es)* pot ser-ne un exemple, alhora que mostra també que mots gramaticalment comparatits diferencien —pel seu ús en context— comunitats de parla (unes al continent americà i unes altres a Europa). La indexicalitat és una de les formes de semiosi presents en el llenguatge humà, que es caracteritza per aquella relació de contigüïtat existencial (Jakobson) entre el signe i la cosa significada, o relació de copresència (Silverstein). Se'n deriva la pertinència del context i l'adequació —o no— dels enunciats al context de situació. En el que segueix exposarem les principals aportacions de Silverstein a la recerca de la indexicalitat.

Si la lingüística de Saussure i la de Noam Chomsky s'havien concentrat en el caràcter denotatiu i referencial del llenguatge descontextualitzat o en context nul, l'estudi de la indexicalitat és indissociable de la producció dels enunciats en un context sociocultural específic en el curs de la comunicació entre interlocutors reals, amb posicionaments determinats. Silverstein atribueix a la indexicalitat un caràcter totalitza-

dor, fonament de qualsevol aproximació sociocultural al llenguatge; així, des d'una perspectiva sociosemiòtica i interactiva sobre el llenguatge tot és indexicalitat, sense que l'afirmació n'esborri del tot el component denotatiu, si bé li'n lleva la centralitat.

Les funcions indexicals del llenguatge s'estructuren adés a l'entorn d'una relació retrospectiva de pressuposició pragmàtica, adés a l'entorn d'una relació prospectiva d'efectuació. Si el signe en qüestió és un índex d'una variable contextual que és coneguda independentment en el moment de l'acte semiòtic, aquell índex pressuposa relativament aquest factor contextual i diem que «és apropiat al context»; en canvi, si el signe serveix per a explicitar els paràmetres de l'estructura de la comunicació en curs, llavors l'índex efectua o crea el seu context: l'implica pragmàticament. El factor mediador entre la pressuposició pragmàtica i la implicació pragmàtica és la funció metapragmàtica, una forma de reflexivitat en el llenguatge.

Essent jo estudiant a la universitat, quan érem a classe i s'apropava l'hora de plegar, un bidell obria discretament la porta de l'aula i adreçant-se al professor anunciava i enunciava: «¡Doctor, la hora!» —en castellà, és clar. Quan jo ja no era cap criatura ni «el rei de la casa» i em movia badoquejant per les parades del mercat, una peixatera podia cridar-me, assenyalant el gènere i preant-lo: «Reina, què li poso, reina? Guaiti que frescos els escamarlans!». En el primer cas, la fórmula de tractament pressuposava pragmàticament un context acadèmic en el qual l'enunciat era apropiat i la interacció entre rols asimètrics, ben establerta. En el segon cas, la peixatera volia atreure la meva atenció i, emprant aquella fórmula de tractament o apel·lació tan singular com habitual a la plaça (*reina*), creava —implicava pragmàticament— un nou context en el qual, si l'estratagema era reeixit, la interacció es redefinia en termes dels rols respectius —amb el benentès que tots dos els assumíem ensems—: jo esdevenia *client* i ella, *venedora*. La substitució de la primera fórmula de tractament (*doctor*) per la segona (*reina*) en el primer enunciat hauria donat un resultat del tot inapropiat i, doncs, un enunciat socioculturalment —i pragmàticament— incongruent.

Una de les idees cabdals introduïdes per Silverstein és la noció *ordre d'indexicalitat*, un concepte orientat a relacionar els marcs d'anàlisi macrosocial i microsocil de qualsevol fenomen sociolingüístic. La relació dialèctica inherent entre els diversos ordres d'indexicalitat dona compte de manera unificada d'una sèrie de fenòmens posats de manifest independentment els uns dels altres per pragmatistes i sociolingüistes, com els honorífics, les fórmules de tractament, els nivells de llengua, les variables sociolingüístiques, els registres, l'alternança de llengües, etc.

L'ordre d'indexicalitat és central en l'anàlisi de com els agents semiòtics accedeixen a les categories del pla macrosociològic i als valors indexicals del pla microcontextual. A través d'aquest accés, les seves identitats relacionals es pressuposen i alhora es transformen creativament en la interacció, com hem exemplificat més amunt.

Aquest ordre d'indexicalitat es manifesta en graus ordinals; és a dir, indexicalitat de primer ordre, indexicalitat de segon ordre, etc., en la dialèctica indexical. Una vegada enunciat l'índex d'ordre N , aquest pot ser conceptualitzat en termes d'una relació indexical d'ordre $N + 1$ respecte al context, i així successivament. La indexicalitat d'ordre $N + 1$ es produeix per una relació metapragmàtica respecte a N en un context

determinat, de manera que expressa la consciència i la conceptualització que el parlant o els interlocutors fan de *N* en aquell context.

Els fenòmens indexicals, doncs, són regits metapragmàticament per la manera com els parlants són capaços de referir-se a l'ús lingüístic, ja sigui implícitament mitjançant unes pràctiques verbals determinades, ja sigui explícitament a partir de l'elaboració de sistemes articulats de creences relatives a l'ús lingüístic o, dit altrament, mitjançant l'assumpció d'ideologies lingüístiques específiques. Silverstein anomena *etnometapragmàtica* d'un ús lingüístic concret aquesta funció de mediació ideològica i l'entén com una interpretació cultural d'ordre $N + 1$ de l'ús lingüístic. De fet, apella a allò que Franz Boas (1858-1942), el pare de l'antropologia nord-americana, anomenava les «racionalitzacions secundàries» —conscients— que els parlants fan de l'ús lingüístic.

En un enunciat com «Aquest xicot parla xava», el darrer mot —d'origen gitanesc, amb el sentit de 'noi' (cf. *xaval*)— fou índex metonímic de l'argot popular català parlat als anys vint als barris obrers de Barcelona i avui ho és d'una forma de parlar, molt influïda pel castellà, pròpia d'algunes zones de Barcelona i comarca. Alhora, el mot és índex de segon ordre i assenjala qui té aquest parlar. Un índex d'ordre N (el signe *xava*) és interpretat metapragmàticament com un índex d'ordre $N + 1$ (varietat lingüística). Aquest índex de segon ordre (varietat) és interpretat com un índex de tercer ordre que assenjala la pertinença a un grup social —al qual, plausiblement, no pertany l'autor de l'enunciat. En aquest procés es crea autoritat o poder social: el xava pot ser escarnit socialment o corregit escolarment per la seva parla, molt allunyada del model de llengua estàndard (el model definit per una contingent autoritat lingüística establerta) o, simplement, de la norma social del català central. Ara, si parlar xava és un índex que assenjala una persona com a membre d'un grup social, és l'estigmatització d'aquest grup per raons d'estatus el que, de fet, suscita el rebuig social de membres aliens al grup. Les ideologies lingüístiques mai no venen soles ni són solament lingüístiques.

Amb això hem entrat en la dimensió metapragmàtica i en les ideologies lingüístiques, l'estudi de les quals en l'antropologia lingüística nord-americana arrenca potser d'un molt referit article de Silverstein del 1979, «Language structure and linguistic ideology»; tanmateix, hi va fer aportacions més substancials, en les quals s'explicita l'estreta relació entre indexicalitat, metapragmàtica i ideologies.

Que els parlants tenen ideologies lingüístiques és una conseqüència necessària del fet que el llenguatge, com qualsevol altre sistema semiòtic, és essencialment indexical. Una primera aproximació al concepte en fa una realitat mental: el conjunt de creences d'un individu o d'un grup sobre el rol de les llengües en la vida social. Però la ideologia es crea i es reproduïx a través de les pràctiques comunicatives d'individus situats en un context cultural i en un context de situació determinats, que també solen compartir; i, en aquest sentit, s'insereix en l'estructura de pressuposicions i implicacions pragmàtiques compartides en el curs de la comunicació, a què hem alludit més amunt, vinculades per la funció metapragmàtica. La ideologia interpreta la indexicalitat mitjançant la constitució de la seva metapragmàtica.

Una altra dimensió del treball de Silverstein s'articula al voltant dels «textos» i la «textualitat», i la «història natural dels textos», partint del gir textual en antropologia —Clifford Geertz (1926-2006) i Paul Ricoeur (1913-2005)— i separant-se'n, per tal com ell entén la comunicació i la cultura com un procés i no tant com un producte estàtic. Un text és un constructe metadiscursiu, un bloc de significat cultural compartit extret d'un repertori verbal i ideològic de la comunitat —per exemple, un proverbi, un vers, una citació, un ritual o un fragment d'enunciat. A través de l'actuació verbal, aquest text pot ser descontextualitzat, convertit en un «objecte» verbal —una «peça»— i entextualitzat en un enunciat nou que apareix en un altre context. En aquest procés, els textos adquireixen significats nous sense perdre del tot els anteriors. «Però hem viscut per salvar-vos els mots / per retornar-vos el nom de cada cosa» són dos versos d'una composició poètica molt coneguda de Salvador Espriu. Sobretot el primer vers, sembla que hagi pres vida pròpia i, a través de l'actuació de múltiples agents verbalitzadors, és entextualitzat una vegada i una altra, de manera que apareix en una multitud de contextos nous (en discursos acadèmics, polítics, activistes, reivindicatius, etc.). Sense ser cap citació bíblica, és una referència d'autoritat —per l'autor i pel contingut, per la seva significació històrica i moral i per les conseqüències que suscita implícitament— i segurament és un dels versos més *emprats* de la poesia catalana.

Aquesta mena de «textos» poden ser menys formals. Un dels diàlegs més coneguts de la història del cinema és el del final de la pel·lícula *Casablanca* entre Rick (Humphrey Bogart) i Ilsa (Ingmar Bergman). Tots dos mantenen un darrer intercanvi a l'aeròdrom mentre l'avió espera amb els motors en marxa. Rick insta Ilsa que pugui a l'avió amb Victor (Paul Heinred), el seu marit; Ilsa pretén que hi pugui també Rick, que havia estat el seu amant a París:

ILSA: — I el nostre amor, no importa?

RICK: — Sempre ens quedarà París. [...]

Aquest «sempre ens quedarà París» ha sofert múltiples processos d'entextualització renovant el seu context. Fins al punt que París no sempre ha volgut dir París, o ha estat substituït explícitament per un altre nom de lloc o, encara, per ni tan sols un nom de lloc, sinó una altra referència a una experiència comuna, que és allò que al capdavant evoca. Però la fórmula s'ha mantingut reconeixedora.

Referiré el lector a una de les anàlisis textuais del mateix Silverstein.

Ignoro si circula en ambients acadèmics, però ho mereix, el llibret *Talking politics. The substance of style from Abe to «W»* (2003). Silverstein hi analitza l'oratoría política presidencial als Estats Units. *Abe* és Abraham Lincoln i «*W*» és George W. Bush. No cal dir qui en surt escaldat i qui guanya en exemplaritat. En contraposició amb les sovintejadades pífies gramaticals i semàntiques que farceixen el parlar de W, l'autor fa una anàlisi acurada del discurs de Gettysburg, que el president Abraham Lincoln va pronunciar, en el temps de la Guerra Civil nord-americana, en la consagració del Cementiri Nacional de Gettysburg, Pennsilvània, la tarda del dijous 19 de novembre

de 1863, pocs mesos després que l'Exèrcit de la Unió hagués derrotat el de la Confederació a la batalla de Gettysburg. És una de les peces oratòries més conegudes de la història dels Estats Units. L'anàlisi de Silverstein discerneix formes poètiques en una composició en prosa —com abans havia fet Hymes amb l'anàlisi etnopoètica del discurs narratiu—, mostra com està organitzat el discurs i en posa al descobert l'estructura fractal («la bellesa fractal d'estructura»).

Michael Silverstein i jo vam fer coneixença personal a Barcelona arran de la invitació que li vaig cursar perquè participés com a ponent en el Workshop on Language, Cognition and Computing, que vaig organitzar a l'Institut d'Estudis Catalans el 1993, sota els auspicis de la Fundació Catalana per a la Recerca. De llavors ençà vam mantenir una relació amistosa, escrita i presencial, en ocasió de trobades científiques.

La darrera vegada que vam coincidir devia ser el 2012 a San Francisco, en la trobada de l'American Anthropological Association. A banda d'assistir a les presentacions respectives, ell es va interessar en conversa informal pel procés polític que s'havia endegat a Catalunya, extensiu, és clar, a les relacions Catalunya-Espanya. Em vaig adonar que, en un espai de temps breu, a un estranger demòcrata és més fàcil fer-li comprensible l'arrel històrica del problema que no pas fer-li intel·ligible la recent dinàmica política espanyola arran de l'afer estatutari de 2006-2010.

Michael Silverstein ha estat un home de ment brillant i pensament innovador, un acadèmic erudit —bon coneixedor de la tradició de la lingüística i l'antropologia nord-americanes—, una persona culta —bon coneixedor dels autors clàssics—, un col·lega generós i una persona sensible al sentit de l'humor i a la ironia. I, també, a una gravetat fora mida: la seva escriptura, conscientment cultivada, havia de vehicular un pensament dens i complex. Potser per això era més pròxima al *trobar clus* que al *trobar leu*, per dir-ho a la trobadoresca manera.

BIBLIOGRAFIA DE MICHAEL SILVERSTEIN ALLUDIDA

- 1971 (ed.). *Whitney on language: Selected writings of William Dwight Whitney*. Cambridge, Mass.: MIT Press.
- 1972a. «Chinook Jargon: Language contact and the problem of multi-level generative Systems, I». *Language*, vol. 48, núm. 2, p. 378-406.
- 1972b. «Chinook Jargon: Language contact and the problem of multi-level generative Systems, II». *Language*, vol. 48, núm. 3, p. 596-625.
- 1972c. «Linguistic theory: Syntax, semantics, pragmatics». *Annual Review of Anthropology*, vol. 1, p. 349-382.
- 1972d. *Studies in Penutian, I. California. 1. The structure of an etymology*. Tesi doctoral. Universitat de Harvard. Departament de Lingüística.
1975. «Linguistics and anthropology». A: VENNEMANN, T.; BARTSCH, R. (ed.). *Linguistics and neighboring disciplines*. Amsterdam: North Holland-Elsevier, p. 157-170.
- 1976a. «Shifters, linguistic categories, and cultural description». A: BASSO, K. H.; SELBY, H. A. (ed.). *Meaning in anthropology*. Albuquerque: University of New Mexico Press, p. 11-55.

- 1976b. «Hierarchy of features and ergativity». A: DIXON, R. M. W. (ed.). *Grammatical categories in Australian languages*. Canberra ACT: Australian Institute of Aboriginal [and Torres Straits Islander] Studies, p. 112-171. [Reimprès a: MUYSKEN, P.; RIEMSDIJK, H. van (ed.) (1986). *Features and projections*. Dordrecht: Foris, p. 163-232]
1979. «Language structure and linguistic ideology». A: CLYNE, P. [et al.] (ed.). *The elements: A parasession on linguistic units and levels*. Chicago: Chicago Linguistic Society, p. 193-247.
1981. «The limits of awareness». *Working Papers in Sociolinguistics* [Austin: Southwest Educational Research Laboratory], núm. 84 (juny).
1985. «The culture of language in Chinookan narrative texts; or, On saying that... in Chinook». A: NICHOLS, Johanna; WOODBURY, Anthony C. (ed.). *Grammar inside and outside the clause*. Cambridge: Cambridge University Press, p. 132-171.
1990. «Chinookans of the Lower Columbia». A: SUTTLES, W. (ed.). *Handbook of North American Indians*. Vol. 7: *Northwest Coast*. Washington, DC: Smithsonian Institution: US Government Printing Office, p. 533-546.
- 1993a. «Metapragmatic discourse and metapragmatic function». A: LUCY, John A. (ed.). *Reflexive language: Reported speech and metapragmatics*. Cambridge: Cambridge University Press, p. 33-58.
- 1993b. «A minimax approach to verbal interaction: Invoking 'culture' in realtime discursive practice». A: ARGENTER, Joan A. (ed.). *Workshop on language, cognition, and computation*. Barcelona: Fundació Catalana per a la Recerca: Institut d'Estudis Catalans, p. 79-94.
- 1996a (ed.) [amb Greg URBAN]. *Natural histories of discourse*. Chicago: University of Chicago Press.
- 1996b. «The secret life of texts». A: SILVERSTEIN, Michael; URBAN, Greg (ed.). *Natural histories of discourse*. Chicago: University of Chicago Press, p. 81-105.
- 1996c [amb Greg URBAN]. «The natural history of discourse». A: SILVERSTEIN, Michael; URBAN, Greg (ed.). *Natural histories of discourse*. Chicago: University of Chicago Press, p. 1-17.
1998. «The uses and utility of ideology: A commentary». A: WOOLARD, Kathryn A.; KROSKRITY, Paul V. (ed.). *Language ideologies: Practice and theory*, p. 123-145.
2003. *Talking politics: The substance of style from Abe to «W»*. Chicago: Prickly Paradigm Press.

ALTRA BIBLIOGRAFIA ALLUDIDA

- BENVENISTE, Émile (1966). *Problèmes de linguistique générale*. Paris: Gallimard.
- (1974). *Problèmes de linguistique générale II*. Paris: Gallimard.
- GEERTZ, Clifford (1983). *La interpretación de las culturas*. Barcelona: Gedisa.
- HYMES, Dell H. (1981). «In vain I tried to tell you»: *Essays in native American ethnopoetics*. Filadèlfia: University of Pennsylvania.
- JAKOBSON, Roman ([1957] 1971). «Shifters, verbal categories, and the Russian verb». A: *Selected writings: Word and language*. Vol. 2. La Haia: Mouton, p. 130-147.
- (1960). «Linguistics and poetics: Closing statement». A: SEBEOK, Thomas A. (ed.). *Style in language*. Cambridge, Mass.: The MIT Press, p. 350-377.
- (1965). «Quest for the essence of language». *Diogenes*, vol. 13, núm. 51, p. 21-37.

- JAKOBSON, Roman; WAUGH, Linda (1979). *The sound shape of language*. Brighton: The Harvester Press.
- JESPERSEN, Otto (1923). *Language: Its nature, development and origin*. Nova York: Holt.
- KURYŁOWICZ, Jerzy (1964). *The inflectional categories of Indo-European*. Heidelberg: Carl Winter.
- RICOEUR, Paul (1973). «The model of the text: Meaningful action considered as a text». *New Literary History*, vol. 5, núm. 1, p. 91-117.
- SAPIR, Edward ([1915] 1949). «Abnormal types of speech in Nootka». A: MANDELBAUM, David G. (ed.). *Selected writings of Edward Sapir in language, culture and personality*. Berkeley, Los Angeles: University of California, p. 179-196.
- ([1929] 1949). «Male and female forms of speech in Yana». A: MANDELBAUM, David G. (ed.). *Selected writings of Edward Sapir in language, culture and personality*. Berkeley, Los Angeles: University of California, p. 206-224.